

Hanzehogeschool
Groningen

University of Applied Sciences

Kenniscentrum Kunst & Samenleving

Lectoraat Lifelong Learning in Music

Ageless Jazz

Jazz in zorgcentra voor ouderen

Healthy Ageing through Music & the Arts

share your talent. move the world.

Inhoudsopgave

Uitgangspunten Ageless Jazz: context- gebaseerd werken	3
Ageless Jazz: de voorbereiding	4
Ageless Jazz: de concerten	5
Ageless Jazz: ervaringen van studenten	6
Informatie en contact	7

Voor aanvang van het project maken de studenten kennis met de ouderen.

Ageless Jazz is een project van het lectoraat Lifelong Learning in Music van het Kenniscentrum Kunst & Samenleving. Het project is tot stand gekomen in samenwerking met de zorginstellingen ZINN en Dignis-Lentis en met steun van het Akkoord van Groningen.

Het kenniscentrum Kunst & Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen bundelt het praktijkgericht onderzoek van het Prins Claus Conservatorium, School of Performing Arts, en de Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva. Het kenniscentrum bestaat uit de lectoraten Lifelong Learning in Music, Image in Context en Art & Sustainability en de Onderzoeksgroep Kunsteducatie.

Uitgangspunten Ageless Jazz: context-gebaseerd werken

Professionele jazzmusici zijn podiumdieren.

Ze repeteren om op te treden. En eenmaal op het podium moet het gebeuren: spelen op de toppen van je kunnen. Concentratie. Muzikaal contact. Geïnspireerd worden door de reacties van je publiek – je publiek ‘lezen’ op het moment zelf om hen het beste te bieden van wat je die avond in je hebt.

In het project ‘Ageless Jazz’ werd geëxperimenteerd met het spelen op een bijzondere plek, voor een bijzonder publiek. Studenten traden op voor de bewoners van een aantal verzorgingshuizen in de stad Groningen. De voorbereiding op deze optredens bestond uit locatiebezoek, onderwijs, overleg en repetities. Daarbij is gekozen voor een andere manier van werken dan gebruikelijk: context-gebaseerd werken. Daarnaast maakten studenten kennis met een nieuwe – en sterk groeiende – ‘markt’ voor hun muziek: ouderen.

Context-gebaseerd werken houdt in dat de verhouding tot de plek van het concert en het aanwezige publiek in de voorbereiding van het concert expliciete aandacht krijgt. Locatie en publiek zijn geen anonieme ‘randvoorwaarden’ waar tijdens het con-

cert zelf op wordt ingespeeld, maar zijn ingrediënten waarmee musici expliciet en uitgebreid rekening houden bij de voorbereiding van concerten. Voor musici kan dat voelen als een inperking van de artistieke vrijheid die ze gewoonlijk hebben bij het voorbereiden en geven van een concert. De positieve kant daarvan is de mogelijkheid om de interactie met en daarmee de betekenis voor het publiek te intensiveren door middel van een goede voorbereiding.

Context-gebaseerd werken vraagt een op het oog simpele, maar tegelijkertijd fundamentele omslag in de gerichtheid van het musiceren van professionele musici. Het musiceren gaat niet alleen meer om het zo goed mogelijk ‘aanbieden’ van een artistiek ‘product’ aan een redelijk anoniem publiek. Het gaat ook om het toesnijden van dat product op het publiek. Een publiek dat, uiteindelijk, uit individuen bestaat. Individen met een eigen achtergrond, eigen wensen, dromen en verlangens. Individen die er voor gekozen hebben juist op dit moment, op deze plek, bij elkaar te komen om te genieten van de muziek van de musici, die voor ieder van hen op volstrekt eigen wijze betekenisvol kan zijn.

Musici spelen voor de ouderen in hun eigen leefomgeving.

Ageless Jazz: de voorbereiding

Artistieke kwaliteit was het uitgangspunt. Ook in contextgebaseerd werken moet de artistieke kern van de muziek en het kunstenaarschap overeind blijven.

Voor het project Ageless Jazz zijn studenten geworven uit de bacheloropleiding Muziek-Jazz. De inschrijving was open maar een aantal potentieel geïnteresseerde studenten werd gericht benaderd. De redenen voor studenten om mee te doen waren verschillend: van intrinsieke interesse in de doelgroep ouderen tot de verplichting om nog een aantal vrije studiepunten te verdienen.

Tijdens een introductiebijeenkomst kregen de studenten uitleg over het doel van Ageless Jazz: het voorbereiden en uitvoeren van een tiental concerten in verschillende verzorgingshuizen in Groningen, waarbij ze zich van te voren grondig moesten verdiepen in de locatie van de concerten en in het vermoedelijke publiek. Tijdens een bezoek aan een instelling voor ouderenzorg kregen de studenten een rondleiding en een presentatie over het werken met ouderen, en maakten zij kennis met bewoners en medewerkers.

Zo ontstond het 'Ageless Jazz Ensemble'. De studenten kregen een coach toegewezen: Saxofoondocent en ensemble coach Miguel Martinez-Schrijver. Zijn taak was om de studenten jazz-inhoudelijk te coachen. Miguel heeft veel ervaring met het spelen van jazz-concerten voor ouderen en was daarom gemotiveerd om deze taak op zich te nemen.

In twee bijeenkomsten met ervaren gastdocenten kregen de studenten input voor de voorbereiding van de concertserie. De eerste bijeenkomst stond onder leiding van Nico de Gier, oprichter/directeur van de Stichting Muziek in Huis. Muziek in Huis organiseert al jaren met veel succes klassieke kamermuziekconcerten in verzorgingstehuizen, en heeft in de loop der jaren op basis van ervaring en onderzoek een aantal uitgangspunten ontwikkeld die worden gehanteerd bij de voorbereiding van concerten voor specifieke doelgroepen zoals ouderen. Nico deelde kennis met de studenten op het gebied van de diversiteit in verzorgingshuizen en hun bewoners, en het belang van presentatie en communicatie. Ook besteedde hij aandacht aan zaken als het type repertoire en de lengte van concerten.

De tweede gastdocent was Evelien Storm, jazz-zangeres en alumna van het Prins Claus Conservatorium. Evelien heeft veel ervaring met het verzorgen van jazz-concerten in verzorgingshuizen. Zij deelde haar ervaring en expertise met de studenten en ging in een workshop ook muzikaal met ze aan de slag.

Werken met ouderen

Het lectoraat Lifelong Learning in Music heeft inmiddels veel ervaring met projecten waarin musici werken met ouderen. Voorbeelden zijn de projecten instrumentaal lesgeven aan ouderen; persoonsgerichte improvisatie in creatieve muziekworkshops met dementerende ouderen en hun verzorgers en het maken van een muziektheatervoorstelling gebaseerd op de verhalen van dementerenden en hun naasten in het Odenhuis in Groningen. Telkens draait het om de vormgeving van nieuwe muziekpraktijken en het bereiken van nieuwe publieksgroepen. Leidende vragen zijn daarbij wat deze praktijken vragen van de musici en hoe zij nieuwe praktijken met oudere doelgroepen het beste kunnen vormgeven.

Ageless Jazz: de concerten

Een afsluitend concert vond plaats in de Der Aa-kerk.

Het Ageless Jazz Ensemble speelde negen concerten in zeven verschillende verzorgingshuizen in de stad Groningen: vier van ZINN en drie van Dignis-Lentis. Met beide organisaties had het lectoraat eerder samengewerkt. Een afsluitend concert vond plaats in de Der Aa-kerk bij de opening van de interactieve expositie 'How to get to 100 and enjoy it'. Voorafgaand aan de concerten vond locatiebezoek plaats en spraken studenten met bewoners en hun verzorgenden. Deze input gebruikten zij bij de voorbereiding van de concerten.

De concerten vonden meestal in de middag plaats tijdens recreatieve gelegenheden of koffie/thee- of borrelmomenten. Ze duurden gemiddeld twee maal een half uur, met een korte pauze. De locaties waren over het algemeen geschikt voor live muziek: kleine zaaltjes, een café setting of soms de centrale hal van een verzorgingshuis. Het publiek werd door middel van affiches op de concerten geattendeerd en gedeeltelijk ook door begeleidend personeel naar de locatie gebracht. Bij een aantal concerten waren ook familieleden of bezoekers van de ouderen aanwezig.

Uit observaties en korte interviews bij de concerten bleek dat het publiek het zeer waardeerde om jonge mensen in het gebouw te hebben en hen te zien en horen musiceren. De studenten besteedden veel aandacht aan repertoirekeuze en presentatie: ze maakten een bewuste keuze voor opname van 'klassiekers' als 'Oh When the Saints' en 'Autumn Leaves' in het repertoire. In hun inleidingen tijdens de concerten vertelden ze over de muziek en de periode waarin de uit te voeren stukken werden gecomponeerd. Het publiek was enthousiast en stelde zich actief op: men wilde graag meezingen en meeklappen, en ging ook met elkaar in gesprek over het gehoorde. Wel verslapte in het tweede gedeelte de aandacht wel eens.

De Ageless Jazz concerten trokken ook media-aandacht: lokale en regionale kranten (waaronder het Dagblad van het Noorden) berichtten erover en ook RTV Noord kwam langs bij een van de concerten.

Productie

De studenten kregen ondersteuning bij de productie van de Ageless Jazz-concerten. Conservatorium-medewerkers onderhielden de contacten met de verzorgingshuizen, planden afspraken, en regelden het vervoer van instrumenten. Dit was een bewuste keuze: doel was dat de studenten zich concentreerden op de inhoud van het concert en op de methode van context-gebaseerd werken. In een vervolgproject zouden deze organisatorische aspecten ook bij de studenten moeten komen te liggen – na hun studie moeten ze dit in de toekomst immers ook zelf doen!

Ageless Jazz: ervaringen van studenten

Voorafgaand aan het project vond een eerste ontmoeting met de studenten plaats waarin zij vragen moesten beantwoorden over hun verwachtingen. Studenten gaven aan dat zij verwachtten dat het publiek blij zou zijn met hun komst. Op inhoudelijk vlak dachten zij dat een aantal aanpassingen nodig en mogelijk zou kunnen zijn, bijvoorbeeld ten aanzien van hun taalgebruik en ook hun muzikale taal. Daarnaast werd geopperd dat het spelen van stukken die de leeftijdsgroep kende wellicht een goede manier zou zijn om het ijs te breken. Het volume van de muziek was een aandachtspunt, zo kwam de vraag wanneer iets te luid of te zacht is, aan de orde. Daarnaast was artistieke kwaliteit voor iedereen het uitgangspunt: ook in context-gebaseerd werken moet de artistieke kern van de muziek en het kunstenaarschap overeind blijven. Het product, de muziek, zou nog steeds verenigbaar moeten zijn met de persoonlijkheid van de musici.

De bijeenkomsten met de gastdocenten en de bezoeken aan de verzorgingshuizen werden als zeer nuttig ervaren. Een student: “Wat voor mij heel han-

dig was, was wat Evelien vertelde over hoe mensen kunnen reageren. En ook over hoe lang concerten zijn, hoe lang mensen willen luisteren, wat je zoal kunt zeggen en hoe je je het beste presenteert, dat soort zaken.”

De studenten kregen tijdens de concertreeks een andere blik op de doelgroep. Bij een aantal concerten waren ook familieleden of bezoekers van de ouderen aanwezig. Het publiek was behoorlijk actief - veel mensen klaptten en zongen mee - en dat viel de musici op: “Ik verwachtte dat de ouderen in een veel slechtere toestand zouden zijn. Maar het leek mij dat ze zich echt amuseerden, dat vond ik leuk.” Ook over de locaties waren de studenten lovend.

Na afloop waren de studenten positief: “Het was ontroerender en mooier dan ik vooraf gedacht had,” vertelt een studente. “Goed dat het conservatorium dergelijke projecten organiseert. De markt verandert immers, en dit opent nieuwe perspectieven, ook omdat dit iets is dat je eenvoudig zelf kunt organiseren als musicus. En zeker als je al tijdens je studie in een dergelijk project hebt meegedraaid, is dat een pluspunt in je latere loopbaan.”

Voor studenten kan het werken met ouderen ook een verrijking vormen. Een van de studenten vertelt dat ze ook in de toekomst graag met ouderen wil blijven werken: “Voor mij persoonlijk geldt dat dit ook werk is dat ik later graag zou doen, jazz standards spelen voor mensen die die muziek vroeger echt gehoord hebben, en het dan zo spelen dat ze het zich herinneren en er opnieuw van kunnen genieten.”

De studenten kregen tijdens de concertreeks een andere kijk op de doelgroep: ‘Ik zag dat ze zich echt amuseerden, dat vond ik leuk.’

Het vervolg

Het Ageless Jazz project is een succesvol project gebleken dat jaarlijks herhaald zou kunnen worden. Studenten leren context-gebaseerd werken en maken kennis met de voor hen nieuwe, belangrijke en groeiende doelgroep van ouderen. Bij het werken met doelgroepen zoals ouderen ontwikkelen muziekstudenten persoonlijke kwaliteiten zoals compassie, openheid en de vaardigheid om op een authentieke manier contact te leggen. Aan jazz toegeschreven kwaliteiten zoals flexibiliteit en improvisatievermogen - in Ageless Jazz zowel op het muzikale als het sociale vlak van belang - maken de inzet van jazz voor projecten in zorgcentra voor ouderen zeer geschikt. Een jaarlijks terugkerende concertreeks van het steeds door nieuwe studenten bevolkte Ageless Jazz Ensemble behoort absoluut tot de mogelijkheden. Daarnaast kan de werkwijze van het context-gebaseerd werken natuurlijk uitgebreid worden naar nieuwe contexten: de kinderopvang, bijvoorbeeld, of zorginstellingen.

Lectoraat Lifelong Learning in Music

Het lectoraat Lifelong Learning in Music draagt bij aan de ontwikkeling van de beroepspraktijk van musici door onderzoek te doen naar de manier waarop professionele musici een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan een snel veranderende samenleving en hoe kunst een verbindende factor in de samenleving kan zijn. Vanuit deze missie voert het lectoraat onderzoek en projecten uit, samen met een kenniskring en projectpartners uit de (internationale) beroepspraktijk. Het lectoraat heeft als doel een maatschappelijk betekenisvolle rol van musici te stimuleren, en hun employability en de doorontwikkeling van hun opleidingen te bevorderen.

Betrokkenen project Ageless Jazz

Musici

Studenten Prins Claus Conservatorium, bachelor Muziek-Jazz: Charlotte Illinger, Helene Richter en Suzana Lascu (zang), Tim de Vries en Gerben Wasser (saxofoon), Bram van der Veen (piano), Vasileios Ghagavoukis (contrabas), Su Lee en Petr Agapov (drums).

Lectoraat/Prins Claus Conservatorium:

Evert Bisschop Boele, lector; Jan-Gerd Krüger, onderzoeker; Miguel Martinez-Schrijver, ensemble coach; Linda Hendriks, projectcoördinator; Jacolien de Nooij, impresariaat; Sara Stegen, ondersteuning.

Gastdocenten:

Nico de Gier; Evelien Storm

Partners:

ZINN, Dignis-Lentis

Colofon

Teksten: Evert Bisschop Boele, Jan-Gerd Krüger
Redactie: Linda Hendriks
Fotografie: Jan-Gerd Krüger, Linda Hendriks
Productie: Annejoke Smids
Vormgeving: Edwin de Boer
Druk: Marne Drukkers
Uitgave: 2017

Het project Ageless Jazz is mede mogelijk gemaakt door het Akkoord van Groningen.

